

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ LUKIŠKIŲ TARDYMO IZOLIATORIŲ-KALĖJIMĄ

2018-08-21 Nr. 4D-2017/1-1508

Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius gavo X (toliau vadinama ir – Pareiškėjas) skundą (toliau vadinama ir – Skundas) dėl Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo (toliau vadinama ir – LTI-K, Lukiškių TI-K) pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai neužtikrinant jo saugumo.

2. Skunde, be kitų aplinkybių, nurodoma:

2.1. 2017 m. liepos 12 d. Pareiškėjas informavo LTI-K pareigūną apie Alytaus pataisos namuose (toliau vadinama – Alytaus PN) jam gresiantį pavojų ir prašė, kad jį etapuotų į kitus pataisos namus; Pareiškėjo teigimu, LTI-K pareigūnas pažadėjo, kad jis bus etapuotas į Marijampolės pataisos namus;

2.2. LTI-K pareigūnas Pareiškėjui 2017 m. liepos 31 d. pranešė, kad jis bus etapuotas į Alytaus PN; Pareiškėjas prašė, kad LTI-K Kriminalinės žvalgybos skyriaus viršininkas išsikviestų jį pokalbiui, taip pat pateikė skundą ir paaiškinimą, kuriame nurodė, kad [...] m. Alytaus PN jis buvo stipriai sužalotas, todėl minėtoje įstaigoje jam nėra saugu, tačiau LTI-K pareigūnai į Pareiškėjo kreipimuisi nereagavo;

2.3. Pareiškėjui atvykus į Alytaus PN jis buvo priimtas dirbti [duomenys neskelbiami]

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo ištirti Skunde nurodytas aplinkybes.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierius 2017 m. spalio 30 d. raštu Nr. 4D-2017/1-1508/3D-3180 kreipėsi į LTI-K, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2017 m. lapkričio 20 d. Seimo kontrolierius gavo 2017 m. lapkričio 17 d. LTI-K raštą Nr. 9-12550. Šiame rašte ir prie jo pridėtuose dokumentuose nurodoma:

4.1. „2013-04-19 nuosprendžiu nuteistajam X [...] buvo skirta bausmė [...] metų laisvės atėmimo, iš jų [...] metus atliekant kalėjime. Atlikus teismo paskirtą laisvės atėmimo bausmę kalėjime, nuteistasis X 2017-07-31 buvo etapuotas į Alytaus pataisos namus tolimesnei bausmei atlikti [...], atsižvelgus į Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo [...] Kriminalinės žvalgybos skyriaus, Socialinės rehabilitacijos skyriaus, Psichologinės ir Sveikatos priežiūros tarnybų rekomendacijas, pataisos namuose esantį laisvų vietų skaičių, kriminogeninę būklę įstaigose, nuteistojo asmenybės pavojingumą, visuomenės saugumą, padarytos nusikalstamos

veikos pavojingumą ir pobūdį, nuteistojo sveikatą, psichologines savybes, amžių ir darbingumą. [...] nuteistasis X apie jam gresiantį pavojų Alytaus pataisos namuose į Lukiškių TI-K administraciją su prašymais, pareiškimais ar skundais nesikreipė, taip pat iš Lukiškių TI-K skyrių ir tarnybų nebuvo gauta informacijos, kad Alytaus pataisos namuose nuteistasis X turi priešų ir jam grėstų pavojus, be to, nebuvo gauta ir iš kitų įstaigų rekomendacijų dėl nuteistojo paskyrimo į pataisos namus“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta);

4.2. „Aš tiksliai žinau, kad Alytaus PN man gresia pavojus mano sveikatai ir gyvybei. Nes [duomenys neskelbiami]“ (2017 m. liepos 31 d. Pareiškėjo pasiaiškinimas Nr. 132-726, adresuotas LTI-K direktoriui).

5. Seimo kontrolierius 2018 m. birželio 25 d. raštu Nr. 4D-2017/1-1508/3D-1755 kreipėsi į Alytaus PN, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2018 m. liepos 19 d. Seimo kontrolierius gavo 2018 m. liepos 9 d. Alytaus PN raštą Nr. 8-6039. Šiame rašte ir prie jo pridėtuose dokumentuose nurodoma:

5.1. „Nuteistasis X 2017-11-22 tolimesnės laisvės atėmimo bausmės atlikimui perkeltas į Pravieniškių pataisos namus-atvirąją koloniją. [...] buvo pastebėtas šis nuteistasis su sumušimo žymėmis [duomenys neskelbiami]. Turimais duomenimis, X galėjo užsakyti sužaloti Alytaus pataisos namų nuteistieji [...]“;

5.2. „Pervežant nuteistąjį X iš Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo į Alytaus pataisos namus, nebuvo derintas su administracija jo pervežimas bei aptartas [...] m. sužalojimo atvejis.“

Tyrimui reikšmingi teisės aktai

6. Europos Tarybos Ministrų Komiteto Rekomendacijos Rec(2006)2 valstybėms narėms dėl Europos kalėjimų taisyklių (toliau vadinama – Europos kalėjimų taisyklės):

17.2 punktas – „Skirstant kalinius į skirtingas įstaigas, turėtų būti atsižvelgta į besitęsiančius nusikaltimų tyrimus, saugumo ir apsaugos reikalavimus bei į poreikį suteikti visiems nuteistiesiems tinkamą režimą“;

18.6 punktas – „Kaliniai kartu gali būti laikomi tik jei yra tinkamos sąlygos ir kaliniai gali sugyventi vienas su kitu“;

18.7 punktas – „Jei kaliniai apgyvendinami kartu su kitais kaliniais, tai, pagal galimybes, jie turėtų turėti pasirinkimą.“

7. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau vadinama – BVK):

65 straipsnis „Konkrečios pataisos įstaigos nustatymo pagrindai“ – „Į konkrečią pataisos įstaigą, nustatytą Kalėjimų departamento, nuteistąjį siunčia kardomojo kalinimo vietos administracija atsižvelgdama į nuteistojo asmenybės pavojingumą, visuomenės saugumą, padarytos nusikalstamos veikos pavojingumą ir pobūdį, nuteistojo sveikatą, psichologines savybes, amžių, darbingumą, turimą specialybę ir požiūrį į darbą“;

70 straipsnis „Nuteistųjų atskiras arba izoliuotas laikymas pataisos įstaigose“ – „1. Nuteistųjų atskiro arba izoliuoto laikymo pataisos įstaigose tikslas yra: 1) atskirti nuteistuosius, kurie dėl padarytų nusikaltimų pobūdžio ar asmeninių savybių gali daryti neigiamą įtaką kitiems nuteistiesiems; 2) palengvinti nuteistųjų socialinę rehabilitaciją; 3) padėti užtikrinti nuteistųjų priežiūrą ir jų saugumą; 4) padėti užtikrinti, kad būtų laikomasi pataisos įstaigų saugumo ir valdymo reikalavimų. [...]. 3. Izoliuoti nuo kitų nuteistųjų toje pačioje pataisos įstaigoje arba atskirose pataisos įstaigose, jeigu yra tokia galimybė, laikomi: nuteistieji, kuriems paskirtas laisvės atėmimas pirmą kartą už nesunkius ir apysunkius nusikaltimus; nuteistieji už tyčinius ir neatsargius nusikaltimus; buvę ar esantys valstybės politikai, teisėsaugos, teismų, prokuratūros, kontrolės, valdžios ir valdymo institucijų pareigūnai, kuriems pirmą kartą paskirta terminuoto laisvės atėmimo bausmė; pavojingi recidyvistai, nuteisti už sunkius ir labai sunkius nusikaltimus; nuteistieji,

sergantys aktyvia plaučių tuberkulioze; nuteistieji, kuriems paskirtas laisvės atėmimas iki gyvos galvos. [...].“

8. Nuteistųjų, kuriems teismo nuosprendžiu paskirta arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė, paskyrimo į konkrečią pataisos įstaigą ar areštinę tvarkos aprašo, patvirtinto 2015 m. rugpjūčio 31 d. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus įsakymu Nr. V-320 (teisės akto redakcija, galiojusi nuo 2017 m. kovo 17 d. iki 2017 m. rugpjūčio 21 d.) (toliau vadinama – Aprašas):

1 punktas – „Nuteistieji, kuriems teismo nuosprendžiu paskirta terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė, įsiteisėjus teismo nuosprendžiui arba esant Lietuvos Respublikos baudiamojo proceso kodekso 315 straipsnio 2 dalyje nustatytam pagrindui, skiriami į pataisos įstaigas ar jų struktūrinius padalinius, užtikrinant Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 70 straipsnio 3 dalyje nustatytus izoliavimo reikalavimus, šia tvarka: [...]; 1.2. į Kybartų pataisos namus, Alytaus pataisos namus, Marijampolės pataisos namus, taip pat Vilniaus pataisos namų atskirą sektorių, esantį Rasų g. 8, ir Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos 2-ą ir 3-ią sektorių skiriami pilnamečiai vyrai, nuteisti pirmą kartą laisvės atėmimu už tyčinius sunkius ir labai sunkius nusikaltimus, taip pat anksčiau atlikę laisvės atėmimo bausmę, ir pavojingi recidyvistai, kuriems teismas nustatė atlikti bausmę pataisos namuose; [...].“

9 punktas – „Skiriant nuteistuosius į konkrečias pataisos įstaigas pagal šio tvarkos aprašo 1.1–1.2, 1.8–1.9, ir 6.4–6.5 papunkčius, atsižvelgiama į kardomąją priemonę – suėmimą vykdančių įstaigų kriminalinės žvalgybos, socialinės rehabilitacijos, psichologinės bei sveikatos priežiūros tarnybų rašytines rekomendacijas, kurios įdedamos į nuteistojo asmens bylą, ir į laisvų vietų skaičių šiose įstaigose“;

10 punktas – „Šio tvarkos aprašo vykdymą koordinuoja ir jį koreguoja Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos struktūrinis padalinys, atsakingas už nuteistųjų įskaitos bei priežiūros kontrolę.“

Tyrimo išvados

9. Skunde nurodoma, kad LTI-K pareigūnai nesiėmė priemonių, kad būtų užtikrintas Pareiškėjo saugumas.

10. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad 2013 m. balandžio 19 d. teismas Pareiškėjui skyrė [...] laisvės atėmimo bausmę; iš jų [...] metų laisvės atėmimo bausmė turėjo būti atliekama kalėjime. Kalėjime atlikus teismo paskirtą laisvės atėmimo bausmę, buvo sprendžiamas klausimas dėl Pareiškėjui likusios laisvės atėmimo bausmės dalies atlikimo vietos. Pagal Aprašo 1.2 papunktį, Pareiškėjas galėjo būti skiriamas į Kybartų pataisos namus, Alytaus PN, Marijampolės pataisos namus, taip pat Vilniaus pataisos namų atskirą sektorių, esantį Rasų g. 8, ir Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos antrąjį ir trečiąjį sektorius.

Pagal nustatytą teisinį reglamentavimą, konkrečią pataisos įstaigą nuteistajam parenka ir į ją išsiunčia kardomojo kalinimo vietos (šiuo atveju – LTI-K) administracija atsižvelgdama į nuteistojo asmenybės pavojingumą, visuomenės saugumą, padarytos nusikalstamos veikos pavojingumą ir pobūdį, nuteistojo sveikatą, psichologines savybes, amžių, darbingumą, turimą specialybę ir požiūrį į darbą bei į išsiunčiančios įstaigos (šiuo atveju – LTI-K) Kriminalinės žvalgybos, Socialinės rehabilitacijos, Psichologinės bei Sveikatos priežiūros tarnybų rašytines rekomendacijas, kurios įsegamos į nuteistojo asmens bylą, ir į laisvų vietų skaičių priimančiose įstaigose.

Kaip savo raštuose paaiškino LTI-K pareigūnai, 2017 m. liepos 31 d. Pareiškėjas buvo etapuotas į Alytaus PN atlikti tolesnę bausmę, atsižvelgus į LTI-K Kriminalinės žvalgybos, Socialinės rehabilitacijos skyrių, Psichologinės ir Sveikatos priežiūros tarnybų rekomendacijas,

pataisos namuose esantį laisvų vietų skaičių, kriminogeninę būklę įstaigose, nuteistojo asmenybės pavojingumą, visuomenės saugumą, padarytos nusikalstamos veikos pavojingumą ir pobūdį, nuteistojo sveikatą, psichologines savybes, amžių ir darbingumą, todėl teigti, kad Pareiškėjo paskyrimo į konkrečią pataisos įstaigą ir išsiuntimo į ją procedūra buvo įvykdyta netinkamai arba kad buvo pažeistos Pareiškėjo teisės, nėra pagrindo. Seimo kontrolierius nesutinka su tokia LTI-K pareigūnų pozicija.

11. Sistemiskai aiškinant nustatytą teisinį reglamentavimą konstatuotina, kad vienas iš detalaus nuteistųjų paskyrimo į konkrečias pataisos įstaigas procedūros reglamentavimo tikslų yra *padėti užtikrinti nuteistųjų priežiūrą ir jų bei kitų asmenų, esančių pataisos įstaigoje, saugumą* (šios pažymos 6, 7, 8 punktai). *Siekiant šio tikslo turi būti atsižvelgiama į įvairius veiksnius, įskaitant ir nuteistųjų argumentuotą poziciją.* Nagrinėjamu atveju tai reiškia, kad, perkeltiant Pareiškėją iš LTI-K į Alytaus PN, LTI-K pareigūnai turėjo pareigą ne tik formaliai laikytis teisės aktų nuostatų, reglamentuojančių nuteistojo paskyrimą ir išsiuntimą į konkrečią pataisos įstaigą, reikalavimų, bet imtis veiksmų įsitikinti, kad Pareiškėjui bus saugu atlikti likusią laisvės atėmimo bausmės dalį Alytaus PN, įvertinti, ar Pareiškėjas pagrįstai teigia, kad Alytaus PN jo gyvybei ir sveikatai gresia pavojus.

Atkreiptinas dėmesys, kad Europos komitetas prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą (toliau vadinama – CPT) dar 2001 m. rugsėjo 3 d. ataskaitoje (Vienuoliktoji bendroji CPT ataskaita, CPT/Inf(2001)16) yra nurodęs, kad pataisos įstaigų personalo pareiga rūpintis savo globotiniams apima atsakomybę apginti juos nuo jiems pakenkti norinčių kitų kameroje gyvenančių kalinių. *Personalas turi jautriai reaguoti į neramumus pranašaujančius ženklus, būti ryžtingas ir turėti reikiamą pasirengimą, kad prireikus galėtų tinkamai reaguoti.*

Iš Skundo medžiagos nustatyta, jog 2017 m. liepos 31 d., sužinojęs, kad yra etapuojamas į Alytaus PN, Pareiškėjas [...] ir tos pačios dienos rašytiniame pasiaiškinyje LTI-K direktoriui pažymėjo, kad Alytaus PN turi priešų ir [...] m. šioje įstaigoje buvo stipriai sužalotas, todėl jam atlikti bausmę minėtuose pataisos namuose yra nesaugu, nors LTI-K pareigūnai Seimo kontrolieriui pateiktame rašte teigia, kad Pareiškėjas dėl jam gresiančio pavojaus Alytaus PN į LTI-K administraciją su prašymais, pareiškimais arba skundais nesikreipė.

Be to, LTI-K pareigūnai taip pat teigia, kad iš kitų įstaigų rekomendacijų dėl Pareiškėjo paskyrimo į pataisos namus nebuvo gauta, nors, pagal Seimo kontrolieriaus turimus duomenis, gautus iš Alytaus PN, LTI-K pareigūnai Pareiškėjo perkėlimo, jo saugumo klausimų su priimančia įstaiga nei raštu, nei žodžiu nederino.

Šios aplinkybės leidžia teigti, kad LTI-K nereagavo į Pareiškėjo pranešimus apie jam gresiantį pavojų ir nesiėmė jokių priemonių išsiaiškinti, ar Pareiškėjo teiginiai yra pagrįsti, t. y., nesikreipė į priimančios įstaigos administraciją, neatsižvelgė į tai, kad [...] m. Pareiškėjas Alytaus PN buvo sužalotas, nevertino, ar asmenys, susiję su minėtu įvykiu, vis dar yra laikomi minėtuose pataisos namuose ir galėtų kelti grėsmę Pareiškėjo saugumui, ir kt.

12. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Skundas yra pagrįstas.

Alytaus PN administracija Seimo kontrolierių informavo, kad 2017 m. lapkričio 22 d. Pareiškėjas iš Alytaus PN buvo perkeltas į Pravieniškių pataisos namus-atvirąją koloniją, nes [...] jis buvo sužalotas. Siekiant, kad ateityje būtų išvengta tokios situacijos pasikartojimo bei kad nuteistieji *iš karto (t. y., racionaliai naudojant valstybės lėšas, skirtas bausmių vykdymo sistemai)* galėtų būti paskiriami ir išsiunčiami į pataisos įstaigą, kurioje jiems būtų saugu atlikti bausmę, Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriui rekomenduotina papildyti teisinį reglamentavimą, nustatant kardomojo kalinimo įstaigų administracijos pareigas derinti nuteistųjų paskyrimo į konkrečią pataisos įstaigą, įskaitant ir jų saugumo, klausimus su priimančia įstaiga bei vertinti nuteistųjų pozicijas (pateiktos raštu,

saugomos oficialiuose dokumentuose) dėl jų paskyrimo į konkrečią pataisos įstaigą pagrįstumą.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

13. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X Skundą dėl LTI-K pareigūnų veiksmų (neveikimo), neužtikrinant jo saugumo, pripažinti pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJA

14. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 8 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriui Robertui Krikštaponiui rekomenduoja papildyti teisinį reglamentavimą, nustatant kardomojo kalinimo įstaigų administracijos pareigas:

14.1. derinti nuteistųjų paskyrimo į konkrečią pataisos įstaigą, įskaitant ir jų saugumo, klausimus su priimančiąja įstaiga;

14.2. vertinti nuteistųjų pozicijos (pateiktos raštu, saugomos oficialiuose dokumentuose) dėl jų paskyrimo į konkrečią pataisos įstaigą pagrįstumą.

15. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.**

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas